

До Брїї геть,

Україно!

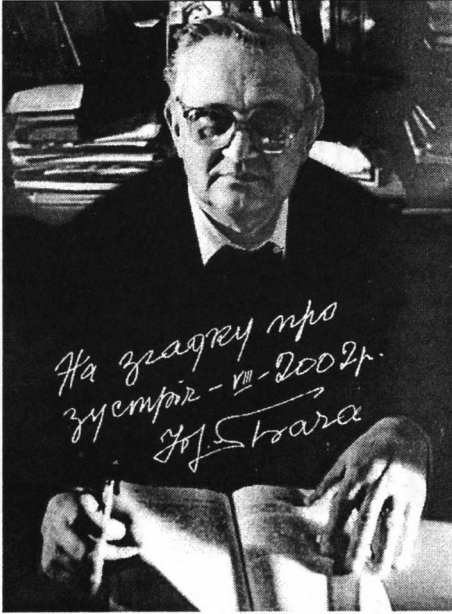
Юрій Фара

Юрій Бача

Добрий день, Україно!

Вибрані статті про Україну

Пряшів 2002 Prešov

„Добрий день, Україно“ – вибрані статті про Україну професора університету Юрія Бачі, літературознавця, публіцисту та культурного діяча українців

Чехословаччини – це результат його ціложиттєвого зацікавлення українськими справами та доказ його позиції в боротьбі за демократичну Україну. Ці матеріали друкувалися переважно в місцевій пресі українців Чехословаччини (г. “Нове життя”, ж. “Дружно вперед” та літературний журнал “Дукля”) від початку 60-х років ХХ-го століття і лише незначною кількістю – легально і нелегально – потрапляли на Україну та до українського читача в діаспорі.

Тому автор, з нагоди свого 70-річчя та відходу на пенсію, вирішив видати кращі зі своїх статей про українські справи окремим виданням як подарунок своїм українським друзям та однодумцям та всім іншим українцям, які повинні довести справу створення вільної і незалежної демократичної України – держави українського народу та проживаючих в ній громадян понад сотні національних меншин – до реального існування.

Матеріали видання доступні розумінню кожного, кому болять українські проблеми і своєю діяльністю хоче сприяти їх розв’язанню.

Автор та упорядник: Юрій Бача

Набір: OPAL etc spol. s r. o. Пряшів

Художній редактор та автор обкладинки: Инж. Ян Глубович

Видав: IMPRESO s. r. o. Пряшів

Autor a zostaviteľ: Juraj Bača

Sadzba: OPAL etc spol. s r. o. Prešov

Výtvarný redaktor a autor obálky: Ing. Ján Hlubovič

Vydal: IMPRESO s. r. o. Prešov

ISBN 80-967898-4-8

9 788096 789849

Погляд на життя з його кінця

(замість вступного слова)

Дорогі друзі-читачі,

навіть в моменти найбільшого юнацького фантазування я не уявляв собі, що моє життя складеться так, як воно склалося.

Мріяв я про всяке: прагнув працювати за двох., здобувати успіхи., терпіти чи зтраждати “за народ” (“...коли б то – раз і назавжди – знищило всі біди мого народу, я дав би відрубати собі руку..!” – заявив я у 1960 році, будучи уже “дорослим”), проте подумавшись до того, що життя спочатку багато чого наобіцяє і навчить мене (я ж

Юрій Бача... тоді

позакінчував усякі школи, які лише існували!), потім на повних двадцять років – в найпродуктивнішому віці – повністю зізолює мене від людей та всіх і всяких проявів суспільного життя, а тоді, після дальшого катаклізму чи дальших революційних подій, кидатиме мною по Америках, Канадах та різних країнах Європи, дозволить заглянути також у міста й села України, де я побачу немало добра й краси, немало успіхів та величезних проблем та зустріну багатьох цікавих людей, які щиро чи з подивом розглядатимуть мене як щось незвичне та несподіване з карпатського закутка українських земель, знаходитимуть в моєму житті щось варте навіть загальноукраїнської уваги, (а інші – в той самий час і за ту саму діяльність лятимуть мене як зрадника та ліквідатора “одного цілого свого русинського народу”) – такого життєвого шляху я, справді, ніколи не сподівався.

...І зустрічаючись з найрізноманітнішими людьми з України та країн-сусідів України, в тому числі й з українцями діаспори, – з одними на пару годин, з іншими на час значно довший – та прощаючись з ними, я багатьом обіцяв ще зустрітись та співпрацювати з ними, передплатити їм наші видання (і справді, лише у 1968 році і лише західнім українцям я вислав нашу “Дуклю” та інші наші видання на 18 адрес (на Україну – неменше!) – ті адреси збереглися до сьогодні), обіцяв сприяти налагодженню контактів між “ними” і “нами”, (між планованими акціями була й думка побудувати на Домаші будинок для зустрічей української молоді Чехословаччини з українською молоддю з інших країн світу та з України), однак, як нині вже відомо, вийшло так, що я не завжди міг дотримати і не завжди дотримав своїх обіцянок. Двері до

... і тепер

мене завжди були відкриті для любого українця-людини, який приїздив з будь-котрого кутка землі і широко цікавився нашим життям. Проте, коли приїхали танки і “все те почалося”, багато хто, щоб не шкодити мені, перестав голоситися до мене та контактувати зі мною. Після того, як мене випустили, то і я вже не до кожного оновив стечечку контактів.

А нині, коли моє життя давно перевалило за половину і, хоч-не-хоч, наближається до кінця, доводиться, (тепер вже з інших причин), знову звужувати та обмежувати контакти, підсумовувати найважливіші речі і узагальнювати досвід з пережитого, відчуваю потребу пояснити моїм друзям та знайомим таку мою поведінку та виправдатися перед ними за недотримане слово, а тоді з чистим сумлінням закрити цю немаловажну сторінку мого нелегкого життя. (Ні, я не збираюся вмирати, проте навряд чи знайду корунки на дальші книжки за власні кошти.)

Перш за все контакти зі світом, переважно, зрозуміло, українським, значною мірою допомагали мені розуміти українську проблематику та збагачували моє життя. Я, може, не настільки здібний сам розібратися в складних перипетіях життя, (та хіба це було взагалі можливе в часі, коли я виростав?) наскільки здібний, признаю, повчитися з мудрості інших. (Ще добре, що перебираючи розум чи досвід від іншого, ви не обікрадаєте його а, навпаки, помножуєте, подвоюєте ті інформації, знання та досвід.) Найчастіше раз прочитане чи почуте мною від когось мудрішого та досвідченішого тут же ставало і моїм надбанням. І я, будучи в основному самоуком в українських справах, досить швидко почав розбиратися в тих складних питаннях саме заслугою знань та досвіду моїх нових знайомих. І тому я хотів би насамперед подякувати всім, з ким я зустрічався, чие життя і працю я бачив (а може й вивчав), і багатів та мудрішав також за їх рахунок, за рахунок їх здібностей, розуму й досвіду, за їхні контакти зі мною.

Само собою розуміється, було й так, що я щось прочитав, почув, побачив, ніби від мудрішого чи досвідченішого, проте, пропустивши все це через свій розум і своє серце, я був змушений констатувати: Ні, це не моя дорога, це не моє розуміння справи, такою дорогою я не піду, треба шукати іншого виходу з тої біди.

Будучи у 1969 році вперше в Америці, я почув, наприклад, і таке: “Після того як Чайна (Китай) нападе на Рашин (Росію)...” (А котрим шляхом нападе Чайна на Рашин? Через Льодовитий Океан або шляхом татаро-монголів – степами України? То хто стане першою жертвою того нападу Чайни на Рашин?) Або й таке: “Коли ми повернемо в Україну, то, перш за все, наведемо там порядок: всіх комуністів, комсомольців і кацапів вистріляємо, так як вони вистріляли наших...” (Ага, та то ще не досить розстрілювали українців! Царська Росія – тристо років, а комуністи – пів сторіччя! Ще повернете ви, і так само, як і великодержавники-шовіністи та комуністи-інтернаціоналісти ви, патріоти-українці, почнете з убивання мільйонів українців... Таж комуністи й комсомольці переважно теж українці, а кацапи, крім “окупантів”, то або чоловіки українок, або жінки українців. А всі вони (крім “окупантів”!) та ще й змоскальщені українці та люди інших національностей – то хіба не жертви режиму? То хіба не краще просити Бога, щоб ви ніколи не вертали в Україну? Бо хоч і ви жертви того ж режиму, ви хочете вирішувати “свої” проблеми “їхніми” методами, хоч ви їх, на словах, засуджуєте та проклинаєте – “їх” та “їхні” методи...)

Бачите, різний можна було набути досвід, зустрічаючись з українцями у світі!

Отже, я прагнув діяти за народним прислів'ям: іншого слухай, а свій розум май!

Одночасно вибачаюся перед тими небагатьма, по відношенню до яких я не дотримав слова – чи то вже з власної вини, чи з неможливості його дотримати. Признаюся, я такий дріб'язковий, що довгі роки рахував свої недотримання слова і, будучи уже дорослим, з титулами перед і за прізвищем, я мав на такому рахунку три недотримання і чотири злочинства. (Потім “все те почалося”, і я вже не встигав слідкувати за такими “дрібницями”.) Вперше я недотримав слово у 1963 році. Будучи головою журі на Фестивалі драми та художнього слова у Сніні я пообіцяв редактору Словацького радіо у Кошицях, що як тільки будуть відомі результати змагання, подам йому інформацію. Та за іншою роботою я забув про обіцянку і не подав йому такої інформації. В подібних справах та ситуаціях я не дотримав слово ще кілька разів. А крадіжки в мене теж були: На “святкуванні” закінчення вищої освіти у Братиславі я взяв з ресторану на згадку про цю немаловажну подію ложечку від кави. А після захисту кандидатської дисертації у Києві в одному з рестораників на березі Дніпра я взяв “погарик”, з якого я випивав, відмічаючи цю “історичну” подію і прощаючись з друзями, знайомими та з “усім моїм Києвом”, (не передбачаючи, що я протягом повного століття не буду мати можливості повернути сюди і побачити друзів, знайомих та “весь мій Київ”!) Само-собой, в обох випадках рахунок за “гостину” було заокруглено настільки, що ні офіціантка ні ресторан жодного збитку не зазнали. Але – були це крадіжки! Третя крадіжка була значно цікавішою: Будучи гостем четвертого з'їзду письменників України у 1959 році (про що згадую на іншому місці), я відвідав виставку книжок, виданих між двома з'їздами. Там я побачив цікаву книжку українських народних пісень Закарпаття в обробці Михайла Кречка. А оскільки я уже тоді належав до музикантської родини Любимових, то я спустився у підвальні приміщення, де виставлені книги продавалися, і хотів купити цю книгу. Та тут мені сказали, що тої книги вже давно нема у продажі. Тому я ще раз піднявся на виставку, (ні, не красти, боже борони, а детальніше розглянути згадану книжку, щоб міг точніше поінформувати Любимових про неї). Та, на моє здивування, тої книги на виставці вже не було; хтось таки її не тільки поцінував, але й поціюпив. “Ага, – думаю, – тут не тільки виставляють, продають, але й крадуть книги”. І я вирішив, теж на згадку, украсти якусь книгу. Однак добру, вартісну книгу я не міг украсти, бо не переніс би власної неповаги до такої книги. Тому я вирішив украсти якесь таке книження, яке я не поважав і яке б я навіть за пару копійок не купив. І таке книження я помітив: в твердій обгортці червоного кольору лежала там книжечка відомого й славного Павла Тичини “До молоді мій чистий голос”. І це книження я таки вкрав. Признаю – широко і прилюдно!

Отже, не могу я, будучи таким скрупульозно-дріб'язковим, не виправдатись, нехай після десятиріч, перед усіма тими, по відношенню до яких – з тої чи іншої причини – я не дотримав слово, що й роблю цією книжечкою вибраних матеріалів про Україну та українські справи.

Маючи таку нагоду, я хотів би одночасно подякувати всім тим, які з порозумінням, повагою та високою оцінкою ставилися до моїх писань та до всієї моєї

праці чи діяльності, які вірили та довіряли мені, бо були й такі, які “принципово й категорично” засуджували мою “антирадянську писанину” чи то вже в нас в Чехословаччині, чи в “радянській” Україні, а то й на міжнародних державно-партійних форумах найвищих представників комуністичного світу.

Пишучи про такі справи, не можу оминати ще одного болючого питання. Йдеться про те, хто в тих справді неймовірно складних часах, де не обійшлося без різного роду “співпрацівників” спеціальних служб, зрадників чи лише інформаторів, (але й різних конкурентів, які не були проти приписати на свій рахунок не тільки свої заслуги), – хто кого зрадив, на кого доносив чи кому, хочаби чи нехотючи, пошкодив. Я вів рахунок і в тій пікантній справі. І виходило та виходить мені так, що своєю поведінкою, словом, ділом чи лише “помишленієм” я міг пошкодити кільком людям, – в нас і в Україні, – проте у всіх тих випадках я міг тільки додати до біди тих людей, до того, що вже про них органи знали з інших джерел, проте в жодному випадку я не був першим, головним чи єдиним “донощиком” на когось. Ну що, приміром, можна було відповісти на допиті на питання “А що вам говорить прізвище Аврахов;” Хіба можна було відповісти, що вперше чую це прізвище, коли професор Аврахов, тодішній директор Інституту культури в Києві, зі своєю дружиною гостювали в мене десь два тижні і коли я знав, що обласний прокурор з Кошиць пан Симко (“русин” з с. Чорне) спеціально їздив у Київ в “нашій” судовій справі і повернув звіт з конкретними вказівками, як повина закінчитися наша справа? Додав я до біди Іванові Чендею, моєму кумові та кращому другові, признавшись на допиті, що саме в нього Аврахов передав мені фотокопії праці Івана Дзюби, проте й тут ядром біди Чендея була його правдива й смілива повість “Іван” та його книга “Березневий сніг”, за них та за інші свої погляди та дії він потерпів, а я, признаю, нехотючи додав перцю до його біди. Подібно – зустріч й відверта розмова у нічному грудневому Львові 1968 року з Горинем, який щойно вийшов з тюрми. Тут навіть нічого було прораджувати чи доносити, бо до зустрічі дійшло з ініціативи Гориня, який на мої зауваження про потребу бути обережним, відверто заявив: “Я знаю, що за нами стежать, що нас підслуховують, та до біса з усіма ними!” Отже, ця зустріч і розмова з Горинем скоріше пошкодила мені ніж Гориню, хоча “наші” органи довго не давали відчутти, що вони знають про мої контакти з “українськими націоналістами” і про “мос розуміння” українських справ, бо не хотіли прозрадити свою тісну співпрацю з радянськими слідчими органами. Ще перед тим, у 1965 році, мая я подібні зустрічі й довгі розмови в Плютах під Києвом з подружжям Бадзьо в один день, а на другий, як я звик казати, дві зустрічі – першу і останню – з хлопом-кременем Василем Стусом. В той час, як я тоді твердив, що комунізм – то непогана справа, тільки її реалізують погані керівники, Василь Стус вже тоді однозначно твердив і переконував мене в тому, що комунізм, саме як система, це препогана справа і вона мусить рухнути.

Подібно, про те, що мене, час від часу, турбують в таких справах різні “органи” знала й переважна більшість з мого найближчого оточення вдома. Стоїмо ми, наприклад, з Йосифом Шелепцем біля столу у своїй канцелярії, Йосиф дивиться у вікно і каже: “Знову йде. Цікаво, кого на цей раз покличе – мене чи тебе.” І через пару хвилин – телефон з прохідної: Товаришу Шелепець (чи Бача), вас чекають внизу. Про

таку практику, крім Шелепця, знали колеги Сірка, Шуркала, Довгович, мій брат Іван та ще кілька найближчих друзів (не маю згоди наводити їхні прізвища).

Отже, щоб не зволікати: Коли “революціонери” 1989 року, колишні охоронці та виконавці волі комуністичної партії, зокрема “хлопці” з Русинської оброди, (але й окремі “друзі”) довго носилися з наміром опублікувати сенсаційну вістку про мою “зраду”, я сформулював відповідь, яка правдива й актуальна ще й сьогодні: “Прожити життя у Пряшеві свідомим українцем і не забруднитися від такого життя – майже неможливо. Але, не дивлячись на те, нехай зголоситься кожен, кого внаслідок моїх “доносів” викинули з праці чи бодай понизили у функції чи зарплаті, чи хто моєю заслугою дістав, образно кажучи, хоч ляпаса по обличчю і я перед кожним таким виправдаюся і, в разі можливого, відшкодую його також матеріально. А тоді я оголошу список тих “добродіїв”, заслугою котрих мене та всю мою вузьку і шишу родину було на двадцять років зневажено, зупинено у розвитку, пошкоджено морально і немалою мірою матеріально.

(Отже, даремно “дехто” викручується і прагне натягти на своє копито вигідну для нього версію тої чи іншої справи та додатково виписати собі біографію відданого борця: двадцять років життя і праці вкрали мені і членам моєї родини, моїх дітей не приймали у школи, на які вони, як добрі учні, мали право.

Та головне і вирішальне: оскільки мої “антирадянські” матеріали друкувалися дуже давно, незначним тиражем і лише в кількох екземплярах потрапляли до заграничного українського читача та оскільки майже усі проблеми, про які мені доводилося писати в тих “матеріалах” до сьогодні є актуальними та декотрі з них навіть розростаються та комплікуються, (отже ними ще довго доведеться займатися та боротися за їх розв’язання), видаю сьогодні збірничок своїх най... най... українських писань (так, як вони тоді друкувалися) як документ доби... з метою показати також моє українське визрівання та розуміння наших українських проблем, в якому визріванні та розумінні немалу заслугу мають якраз мої українські друзі, від зустрічей з якими я багатів та мудрішав і від яких я може й украв якусь думку і присвячую його саме їм та усім тим, кому доведеться продовжувати боротьбу за нормальне існування та всебічний розвиток нашої незалежної України.

Р. с.: Останніми днями надійшло до мене побажання, щоб мої наступні “Листи...” не були “...самому собі”, але “всім сущим на планеті українцям!”. Наше видання, на жаль, ще не попаде у руки всім, та, все-таки, ...хоча б десяткам бібліотек та сотням читачів...

Від прозрівання до визрівання

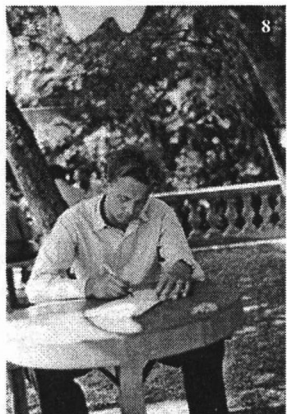

Найсильніші враження завжди хочеться підсилити фотокарткою. Тому вже у перші дні мого перебування у Києві, я поспішив зробити собі фото на згадку, а саме фото перед пам'ятником Тараса, бо уявляв собі, що моє життя мало б піти шляхом наповнювання його заповітів, шляхом розвивання його ідеалів, шляхом служіння своєму народові. Друге фото – вже не таке налякане, боязливе – на фоні мого університету, в якому – я вірив – будуть на практиці формуватися мій життєвий профіль та реалізуватися мої уяви про активне та змістовне життя. На третьому фото – з В. Капішовським – діячем українців Чехословаччини.

Життя іноземних студентів проходило в Києві нормально. На фото ч. 4 – група чехословацьких студентів після зборів земляцтва, звідки ми, як правило, йшли у рес-

торан Спорт на “сто грам” та на “солянку сборную мясную”. На фото ч. 5 – група наших та українських студентів з Польщі на прогулянці по Києву.

Фото ч. 6 – з “Вечора трьох генерацій”, на якому за найстаршу виступав генерал, який, згідно його заяві, “лише в одному сабельном бою отримав 18 ранений”. За середню – герой праці, який роками перевиконував свої робочі норми. А тоді – за наймолодшу генерацію – мав виступити я, – то що я мав сказати? Я щиро зізнався: “Переді мною виступав генерал, який лише в одному бою отримав 18 поранень... та герой праці, який за роки праці виконав працю за десятиріччя, а тоді що сказати мені, який ще не відробив навіть маминого та няньово-

го куска хліба...” Заскочена публіка напружено мовчала, а я заявив: “Я можу хіба чесно пообіцяти працювати так, щоб бути гідним життя й боротьби своїх попередників, щоб прислужитися своєму народові не меншою мірою, ніж прислужилися вони!” – і мій виступ прозвучав не гірше попередніх.

Поступово ми звиклися з чудовим Києвом і чули себе в ньому як вдома. По Києву ми ходили не тільки гуртом, але й окремо, без страху чи обмежень, займалися та й відпочивали ми в парках вільно та з приємністю (7), отримували ми навіть “путьовки” на рекреацію (8: Крим, Нижній Кастрополь), але й працювали – скрашували середовище нових гуртожитків (10) та я отримав навіть “свій клас” – 4-ий А клас 145-ї школи, патроном якого я був понад два роки (11). А склалося воно так: Сиджу я в гуртожитку, щось посилено вивчаю, а тоді відкриваються двері, в мою кімнату, входить четверо гарних дівчаток і починають хором: Ми ученікі четвйортого А класа 145-й школи города Кієва прішли прігласіть вас на вечер чехословацько-советської дружби, которий состоітся... Зрозуміло, на вечір я пішов, виступив на ньому, і, як в Ільфа й Петрова, став жертвою свого виступу. Він настільки сподобався учням, батькам, учителям та офіційним гостям, що мене тут же обрали патроном того класу і... розпочалася моя співпраця з ним. Я написав п'єсу для “свого” класу, вивчив її з “моїми” учнями, сам грав роллю головного героя п'єси – учителя з Чехословаччини, який по дорозі у Москву зупиняється у Києві та заходить у школу, учні якої переписуються з учнями його школи. Виступили з тою п'єсою на шкільному, районному, загальноміському фестивалях, і коли б початковим класам було дозволено брати участь у дальших змаганнях, то ми б піднімалися все вище і вище, бо на всіх змаганнях ми досягали “блискучих” перемог. Спочатку я допомагав класному керівнику того класу – старенькій товаришці учительці, пізніше вона трохи допомагала мені, а тоді всі звикли до мене і посилали мене одного з класом на змагання. А це було нелегкою справою. Якщо нам сказали бути в такому то будинку о 9-й годині, а виступати довелося десь після обіду, то хіба можна було втримати дітей в полі зору та зосереджених на виступ? Діти є діти!

Та й так моя співпраця з тими дітьми та виступи з ними належали до найкращих моїх виступів (а тих виступів, різних та чудових, було немало!) під час моєї аспірантури в Києві та перебування на Україні.

Та все, що мало свій початок, матиме і свій кінець.

Повертаючи додому (9) я мріяв про своє життя, про свою життєву дорогу. Стільки я навчився, надивився, наслухався, познайомився зі стількими цікавими людьми, мав перед собою стільки мрій і планів, що вистарчило б на кілька довгих та плодотворних творчих життєвих доріг.

Та життя вносило жорстокі коректури у життя. Тому воно було постійною боротьбою між великими планами та куцими, обмеженими можливостями.

До окремих матеріалів – дивись Примітки та пояснення в кінці книги.

На ТАРАСОВІЙ ЗЕМЛІ

Юрій БАЧА

(РЕПОРТАЖ)
(ЗАКІНЧЕННЯ).
ПОЧАТОК У 29 №.

4 На могил Шевченка в Києві ми мали ще одну нагоду переконатися в тому, як безмежно люблять українські люди свого Тараса. Про це свідчать не тільки десятки високохудожніх мистецьких виробів, які трудящі України подарували музею Т. Г. Шевченка та його могилі, але й всенародна любов, а якою тут можна зустрічатися на кожному кроці.

Ми їхали в Київ на другий день після офіційного святкування. Обабіч широкої асфальтової дороги стояли нові огорожі, простір навколо догрі, каналі, все було чистіше, впорядковане. На поворотах дороги — великі портрети Тараса, унікальні з його бесмертних і вісньових творів.

Хоча було після офіційного святкування, вулицями скіцими Тарасової гори весь час піднімались люди. Побіч східців розташовані кіоски, в яких майже кожен, хто прийшов чи приїхав поклонитися рідному Тарасові, купує або кицьмежку його поезій, або його б'юст, або іншіх сувенірів на пам'ять про цей знаменний день.

Зробивши собі нагадку кізяка аквіві, ми прямуємо у залу музею. А музейні експонати з переконливістю розповідають про велич безсмертного Кобзаря, про безсмертну любов українського народу до свого поета.

Експозовод заупиняється перед величезним портретом Тараса Григоровича...

— Цей портрет подарувала музею домогосподарка Катерина Косирік-Іва. Вона вишила його півтора року...

А ми зупиняємось біля того скривавого факту... Півтора року, покладі п'ятсот днів домогосподарка вишивала цей портрет! Цілодня, щоденно вона брала в руки цей великий кусок полотна, сідала до вікна, чи, може, до верей над водою, радіоприймача... — і вишивала. Вишивала портрет того, хто ніколи не бачив, хто дивно вже помер і, на перший погляд, ніякого відношення до її життя не мав. На фоні старозавданого Київського Подолу, пилка за циткою, міліметр за міліметром зникає змуре та розсудливо облягача Тараса... Що привело жі-

ку до такої думки, що дало їй сили витримати до кішка? Поная кістка дні!

Зупиняємо очі на інших експонатах, а вони теж яскраво свідчать про любов, талант і — знов про безмежну любов...

На дальшій стіні вікна з двадцятих, тридцятих років, від москвичів, лєнінградців, від лєвовалян, винийний український рушник з Канади, проста червона лента з написом «Т. Г. Шевченко от Н. С. Хрущова», а поруч невеликий вінок з асистами — від Культурної спілки українських трудящих ЧССР...

На закінчення огляду музею слово бере Андрій Ковач і коротко, але виразно розповідає про те, як лавно і міцно ми працювали побувати на Тарасовій землі, якочинити його сніжній пам'яті. А я починаю, як три старші жінки, які лавно вже пристально слідкують за кожним рухом нашої групи, підносять хустину до очей і витирають сльозки: вони вкрай здивовані, що й за кордоном є люди, які знають і люблять їхнього Тараса...

Ми записуємо свої враження у пам'ятну книжку, а вони все ще стоять між нами, розглядають нас, дивуються нашій українській мові і все ще витирають очі...

5 Ще пару фотомініків, це пару поглядів на високий пам'ятник Тарасові — і починаємо спускатися вниз. Невдаючи нагріти біля кіоска з сувенірами, і сідаємо в автобус.

— Вєй тут? Можже їхати?
— Іземо!

Сідаю до наших студентів, і баку в їх руках, крім інших шевченківських сувенірів, якісь мішочки. — Що це ви встигли купити?
— Кушити? Це земля з Тарасової могили...

І я стримую лихання, щоб вони не помітили моє здивування і мої зворожені очі. Ті прості жарпаські хлопці і дівчата з своїми недостатками, яких ми часто дома критикуємо за слабу успішність чи за слабу домашню діяльність, тут, на Тарасовій могилі, зразу відчують потребу встати з собою долому жменьку української землі...

— Ось в що вазочку, до цієї глини додає земля з нашої Маковичів і посадиж китку — долає одніє хлонціє так просто, ніби казав, що йому тут подобалося.

— Ой, а я забув взяти собі... — шкочує інший. — Я був який зворужений! Дай мені трохи зі своєї! — Трохи дам, але дійсно лише трохи...

Можна у це повірити, коли це не бачити?

Сама українська земля, сама діяльність, яку вони побачили вилавана на всіх час слово незвичайною силою.

6 Зі всієї поїмки по Тарасовій землі ми зникла документальної кінофільм. Багато чудових моментів нашої поїмки певно зафіксуємо на вузькій плівці фільму. Проте я дуже шкочу, що ніхто не зміг на плівку останні хвилини нашого перебування у Києві.

У відторок вечір другого червня ми відіслали свої чеповани, почали пакувати свої речі і зразу перекопандис, що воми за тих лару днів роз'їду по Україні стали якось меншими. Не покладали ми у них ні половини речей...

А тут ще постукався Юрко Кругляк і під плечем у нього — сна дорозу. Не встиг я віднайти його місця, щоб посадити його, ступає хтось знов. Відкриваються двері. — О, Микола, та Ти як тут берешся? — І знов — сна дорозу? Ніна Йосипівна приїхала прожовати разом з сином на його ж «Возів»... А тут ще закарпатці: Володя, Тоньо, Паша. А потім ще одніє Микола, де і ще... І коли наша група як решті відїхала на пероц, то приїздили два раки сільські аквівилі в лєз дорозу. Як якось незручно стало. Навіть поговорити як слід не можна було з кожним. Останні аквівилі у блокоти, останні заїквання, останні дружні запрошення, щоб приїхати в гості — і піхолодити поїзд.

Дібравшись до нашого вагона, ми пошкочили свої чеповани, пакушки, кити, а самі знов виїхали на пероц, до друзів, ніби ми і не збїраємось від'їжджати...

— Слухай, приїжджайте в наступному році ви до нас...

— А не забудь писати...

— А ті фотокоратки потім надішли...

— А ти що живиш...

— А не забудь, про що ми домовились...

— А ще подивуй мамі за гостинду...

І вже надїхали останні хвилини. Ніхто з нас не помітив, як було подано сигнал до відправлення. Поїзд рушив, а ми тоді лише давай прощайся. Десятки, та може і сотні, коротких гарячих облять, гарячих слів на прощання, останні суспірки, кити, — і вже на ходу зникли в вагоні і біжимо зразу до вікон. Десятки голів і рук з вікон вагона, десятки таких же гарячих братерських рук на пероні, всі, мов лебеді, микать на прощання... Відстає між нами збїльшується, вокзал віддалюється...

Жаль, що в ці хвилини не вортотала жінокамера! Ми мали б можливість показати іншим, як розлучаються друзі, брати. Ніхкий режисер не нарежиривав би такої картини: стільки дружби, радості, віддалості, простоти...

Все прогресивне людство відзначає 150-річчя з дня народження видатнішого представника української культури, геніального поета-революціонера Тараса Григоровича Шевченка. Цілий ряд країн світу спробує з тієї величезної надії ще раз подивитися на творчість цього вселюдського Кобзаря і прозуміти красу і силу його поетичного слова. Спробуємо, отже, і ми, українці Чехословаччини, пригадуватися над тим, що означає і що ми б означали Шевченко в нашому житті, яке місце займає і яке міг би займати у нашій культурі, як аналого і розуміємо ми творчість цього генія України і як могли б і повинні б знати і розуміти його.

Не дивлячись на страшну національно-культурну дезорієнтацію, аманутність, відсталість нашого русина-українця з минулому, на сиздалість і невирішеність багатьох основних питань нашого національно-культурного життя сьогодні, все-таки геній Шевченка настільки великий, що його твори вже давніше знаходили собі дорогу на сторінки наших газет, журналів, альманахів, навіть відруччів. Часто ці вірші з'являлися без підпису автора, часто з них вилучувалися найголовніші рядки, перероблялися неприємні місця, та Шевченко все-таки проминав навіть у цей забутий світлом куток своєї землі.

Останнім часом вже можна було купити собі навіть книжку з іменем та портретом Шевченка. Книжечка з незовсім зрозумілим а цих місцях словом «Кобзар» зайшла все частіше і у школу, а звали і в селянську хату. Мати прала чи порала шир'я, а її синок відкривав маленьчку книжечку і несміло починав:

Рече ти слово Кобзар широкий,
Серцяш відер гаволя,
Долосу верба ти вилеї,
Гороща хвилю відійма...

Спочатку мати її не дуже прислуховувалась до голосу свого сина. Вона думала, що то він мосьє слово, незрозуміле їй читав. Та поступово її підкупувала мелодійність вірша, близька до звичайних їй містих, простота виразу, близька до розмовної мо-

ви; вона просто розуміла, про що у тій дивній книжці говориться і через кілька хвилин вона вже сміла мовчки і уважно слухала:

Виплещи чернوبرаї,
Та не я жовтаїде,
Во чоккаї — чужі жиде,
Гойжайте анхо з нами...

... Не слухала Катерина
Щі батька, ні немана,
Полкбила жовтаїде,
Як анхо серваїде...

О, материнські серця — вони найперше відчувають, хто щиро їй правдиво заговорить про їхню горе, про їхнє неслегке життя. Матері і діти — то найчастіше наших читачів Шевченка, то найкращі наші шанувальники творчості цього борця за правду і справедливості, за гідність людини.

Проте сила Шевченка не тільки в тому, як він майстерно розповів про важке життя кріпачок — дітяк, жінок і матерів, не лише в тому, як він проклинає світ за сирітські сльози; Тарас Шевченко дуже добре придивлявся також у варти сильних цього світу, які княжили себе насмішками самого бога на землі і сто раз гірше за нього змушували з них і спокуювали їхнім життям.

За що, не знаю, називають
Хатину в гаї тизни раєм.
Я в латі мучився дольсь,
Мой там сльоза проливалось,
Найважній сльози. Я не знаю,
Чи сьєт у бога зле око,
Щоб у тій латі не жгло?
А хату раєм називають!

... В тім сьєт,
У тій хатині, у раї,
Я броче неволя... Там девоча,
Робота тяжка, мисок
І поможіть не каїт.
Там маїр добрий мот,
Ще молодуха — у ногду
Нужа та прана пожила.
Там бачьє, козочка в дітані
(А ми маїт бука і голі),
Не матерів'язкої дої,
Умер на нааїчній...
... Мені аж страшно, як глала
Оту хатину край сьєт!
Тайї, бже наї, діла
Ми згорно у нашєт раї
На праведній тьєтї землі!
Ми ж раї немо розваїт,
А в лубе другєтї благаїт,
З братань тьєтї жанаїт,
Манє братань серваїт
І ж сьєт'яїн пожинок...
... Ні, ні, нікого
Нема сьєт'яїн на землі...

Тарас Шевченко — борець за соціальну справедливість, за рівносправність усіх людей і усіх

Юрій

Бача

доцент

ШЕВЧЕНКО ЖИЖНАМИ

народів. Цар не цар, брат не брат, бог не бог — від кожного вимагав справедливості, людської любові до людей, не признавав він не тільки царів, але й самого бога.

Як поносив в Україні
У синах віру
Кров проливу... оточай
І ляхи і горці —
Все покину і швидко
До самого бога
Моляться... а до того
Я не знаю бога...

Стодіттям складався панський зміст, століттями старанно вивчали науку, які б виправдали розповіді людей на ніві і рабів, які б виправдали розповіді народів на старших і молодших, які б залучали людей не підняти голос протесту проти цих криків до неба вопіючих — це цинічно Шевченко й немілосердно руйнував все, що базувалося на фальші, крианні, несправедливості.

Тарас Шевченко безмірно любив Україну, свій народ, свою мову та все це не заважало йому ненавидіти українських панів, нутовників, дворянчиків, арданників і запроханців свого народу, які завжди кричали про народ, про дружбу народів, про ідеї слов'янства, а насправді то були нехолодики, які не знали ні свого народу, ні своєї історії, ні своєї мови і завжди погоджувались з тим, що твердили про Україну вельможні цари — царшавські, московські чи берлінські.

... Що ж ти таке?
«Нехай скаже
Нивець. Ми не знаємо.
Отже-ти ми карачеєсь
У кучуму краї!»
Нивець каже: «Ви монгози,
«Монгози монгози!»
Золотого Імператора
Онуцага голі.
Нивець каже: «Ви славіани,
«Славіани! славіани!»
Свявися країні неслих
Прявники погани!
І Колдара змисле
З ісеї сляк,
І Шафарика, і Ганка,
І «славіапофік»
Так і пресеє... І всі мого
Славіанського яду —
Всі знаєє. А своєї
Ластьї... Колисє будєт
І по-своєму тлєгохєт,
Як мєсєц покєжє
Тє до того й історєю
Нєку нєк розкєжє, —
Отєдї мє захохєтєсь!..

Геній Шевченка справді неосложний. Єдиним критерієм його відношення до життя була воля народу, народна воля. Все, що було проти інтересів народу — державний устрій, пан (чи вже український, польський, московський), чи й сам бог — все ненавидів Шевченко і нищив своєю вогнищим словом. Він став на захист тих, за яких не заступався ніхто і проти яких було все на світі. Своєю любов'ю Шевченко присвятив якраз тимгнобленим рабам.

... Возвєзвєчу
Мєлєк отєх рабєв нємєк!
Я нє спрєдєлєтє мєлєк
Пєсємєлєтє слєвєк.

Тарас Шевченко не жап своїм життям, не підкувся ні трику про особисту свою славу, про якісь нігози в житті, які свої сили й гурботи він викладав у думках про долю України.

Погруддя Т. Г. Шевченця
роботи Івана БРИНДИ.

Та не плашкою земі,
Не Україну ані жєкє
Прєкєлєтє, мєлєк, і в отєк
Щє охєлєтєтє, збєжєтє...
Ож, вє охєлєтєтє земі.
Не дєлєлєчєтє нє спрєдєлєтє
Спрєдєлєлєчєтє, нєвєлєтє тє нєжє
Сєлєтє слєдє екєлєлєтєлєтєрєкє
лєдє, Тєрєс Шєвчєнєкє ірєкє
у сєлєтє мєлєкбєтє Українє тє й
усєх інєшєх нєрєдєцє, колє

Бєлє бєтє
Нєрєкєтє сєчє жєтє!
А лєдє опрєсєтє. Укрєтє
Щє нєчєлєчєтє карєкє...
І нє охєлєтєтєтєтє жєтє!
Прєтє нє бєлє, сєлєтєтєтє,
А бєлє сєтє, і бєлє мєлє,
І бєлєтє жєлє пє земі.

коли оті раби німі промовлять, зрозуміють що до чого, окрошкая вражкою злою кров'ю своєю водою, напоють усіх царів у тарчаків крові, розгадають панську вигляку про весілля, весінданце і справданєє око і нікто нікто більше не застрашить їх жодним чудом.

Просто, читаєш, перечитуєш рядок за рядком, мов глатиєш в бездонного моря і явою охоплює тебе неабиякий подив від того, як міг в одній тарчакі народів вирости поет, що не боявся нікого й нічого на світі, що якийсь в найнижчих, найтемніших злодей, без освіти, без батьки і без армії, і добився такою високою і правильною розуміння найскладніших проблем національного, політичного та й соціального життя народів, що з такою відвертістю і впевненістю став на захист отих скривджених рабів німих.

А ось такого Шевченка ми ще не знаємо, такого Шевченка ми ще не його творими не добили, ось так ми ще не зрозуміли творчості цього вселюдьського Кобзаря.

Ми ще, може, думаємо, що коли від дня народження його революціонера минає 150 років, що коли з дня його смерті минуло вже сто років, коли від Великої Жовтневої соціалістичної революції, яка змієла з лиця землі всю ту нечисті, яку так ненавидів Шевченко, і почала будувати сім'ю вільну, нову, у яку він так вірив, минає скоро п'ятдесятіть, то старий дідуся Тарас Шевченко задиється для нас лише дїбно старим немітним дідусям, якого слід час від часу гадувати, бо якийсь за свого

життя він канкал вигострять сокиру на парів та ще й сам прокив, щоб ми не забули про нього і вгадали його у новій сім'ї. Просто поет, та ще й український, — потрібно ж його згадати...

Коди творчість Шевченка ще не знайшла належне місце у наших серцях (а не на наших книжкових полицях), то це не була поета, а повністю і тільки лише неуроазуміння суті його творчості.

Шевченкові для слави нічого не потрібно, для нашої слави потрібен Шевченко! Не згади і не використовуй Шевченка — це не згади і не використовуй і за певною бої за щасливе життя найсильнішої зброї, яка лежить поруч.

Смілими у нашому житті було, є і ще довго буде лицемірних, нечесних, несправедливих людей, смілих раз у нещадному минулому ми були свідками нещадного відношення з боку різних фразистів-критиків до наших селян, смілих ще є скрижлякчан, смілих риз ми є свідками бездуховного відношення до людини взагалі... А смілими морисного ми могли б навітись від Шевченка у відношенні до свого народу, своєї історії, до своєї мови? Хіба то не він заклинав нас:

Не курити самі себе,
Учітись, читайте,
І чужому научуйтесь,
Й себе не курайте,
Бо хто майр забуває,
Чого боє карає.
Того літн курватись,
В хату не увітають...

Хіба то не він, млявич величезний досвід за плечима, радив:

У чужому краю
Не курайте, не пойте
Того, що немає
І на собі, а те тільки
На чужому шкє.
В своїй хаті спок й права,
І сказ, і воля.

Хіба то не він застерігав:

Страшно влізти у кайдани,
Успрат в позад,
А ще гірше — скази, сини
І спати на волі —
І заснути на віч-віки,
І спати не вміють
Цивилово, однаково,
Чи жив, чи заснув!

Хіба то не він з болем у серці повинен був вигукнути:

Дорвався Україна

До свого краю.
Горька ляга свої діти
І розкинають...

Дійсно, від написання цих рядків пройшло вже понад сто років, повністю зникла основа, яка викликала до життя ці рядки, але хто з частим сумлінням скаже, що в нашому вчорашньому та часто й сьогоднішньому житті не було чи немає зашквків того страпного минулого, які так добре можна виганяти з життя геніальною поезією Шевченка?

Нема в нас поезій таких глибоких, таких художніх і таких дивних, якими є до сьогодні поезії Тараса Шевченка.

У 1957 році в Браз учав у святкуванні 100-річчя народження Т. Г. Шевченка у Львові. Високо у мене чулохт згасок у життя, але всері про Шевченка навітись до найкращих. Коли у переконаному заді Львівської консерваторії ім. М. Лисенка виступав декламатор, то у залі творились щось незвичайне. Люди сміяли тиш, сарказм умовно, як іррава, але крих того незвично і ясно відчувалося, що якийсь розумний писав свого доповіді до найкращих пошробит. Довго слово і слово, немозливу півтору годину усе за декламатором. А після найкше кожний мислив-демент ридко у залі відбували одлески. Декламатор захічав своїм виступи, виклохався, вийшов зі слем, а публіка несе ще плелася і викликала його на віс. Конферансье одгавожки сайдуючий номер програми, на сцену вочали виконати музиканти і розташували свої стовпи для лоп, сміяли яка свелася, музичні застремени, а в залі, усі як один, з незвичайною силою вигукнули декламатора. Ми вичино на спону вже десь декілька раз, кланявся як тільки звали і вір, а публіка несе ще кланялася дальших і дальших вірних Шевченка. На сцену вийшов коєс симфонічний оркестр, вийшов навіть арфистичний оркестр, та публіка не віддавалася. Вже десь десять хвилин дувала чуж висостайна вичока: «Сон», «Сон», «Сон».

Навілжик повтєри були ті люди не лише люблять, але різноманітно зати й розумити творчість Шевченка, коєс так наполегливо вичагали питання його творі. Тоді в остаточне переконався, що стов'ятасирічний Шевченко, який вже сто років лежить у могилі, то гризла сила, то невичесна торіста, то найвчашчий поєт України. Й так і сказав тоді моєм друзю.

На жаль, такого Шевченка ми ще не знаємо. Шевченко — зрачок невідлжкості, сміливості, відданості народу. Шевченко — дивна тото, як високо може підняти мову, літературу, культуру та й усю славу народу одна-одинасьня людини, коли вона знає, що хоче, знає народ і його інтерес і в жертву своєму народові

принесе усе своє життя. Шевченко ажравий дома тото, на яку величезну висоту може підняти навіть найвідсталіший крицак, коли в нього є сила волі, є талант, довга до себе, до ірраці і до людей. Шевченко, отже, зрачок, як потрібно боротись, мати правду в очі, не піддаватись, але перемагати, а не відкати від проблем, союститись за своє, даситись на чуже, бо воно краще, потякувати різним обдєслним базачам, або не навчати на себе бли... Таким був Шевченко! А ми? Ми не признадуємось достатньо над проблемами нашого життя, не завжди вміємо розібратись у складних питаннях нашого минулого та сучасного, отже, не чуємо хотім, що і Шевченка ми не можемо по-належному розуміти, знайти в нього поради, вказівки, відповіди на багато питань нашого часу, що Шевченко ще не став нашим зрачком-інвєлом. Та в цьому вичуватий анон-таки не Шевченко, а ми...

Творчість Шевченка давно вже крокує по світі. Борьба колоніальних народів за своє соціалне і національне визволення, боротьба народів капіталістичних країн за визволення від експлуататора, боротьба мільйонів людей всієї землі кулі за освіту, проти реакційних заобсон, боротьба мільйонів людей, які вже визволися від капіталізму і тепер борються за комуністичне суспільство, боротьба жінок за рівноправність і повагу до себе, боротьба мільйонів чесних людей проти загрозли війни, проти злодійства, лицемірства і бездержавності — коєна боротьба за те, щоб на сновеленій землі врага не було, супостата, а були лише люди, знікохять у необсжаний творчість Тараса Шевченка нову, свіжу і діточу підтримку. Шевченко, мов маєк, світити усім людям доброї волі на шляху до правди. Тому Шевченка шанув урещ'є світ. Тому необхідно, щоб і фут, під свизими Босидидами, ми належко розуміли творчість поета-революціонера, щоб ми могли назвати його своїм поєтом, щоб і нам його творчість допомогала-поборювати трудності нашої боротьба за світ вільний, чесний, його давала нам силу, гордост, намі — наскільки потрібні в нашому житті.

ЗДРАСТУЙ, УКРАЇНО!

Юрій ВАЧА

I.

Дивуюся людям, які поїдуть на кльканденну екскурсію по неосяжних просторах Радянського Союзу, а того ще майже доловину часу просидять у поїздах чи ресторанах, а повернувшись, видають себе за знавців радянської дійсності. Тв розповіді таких радянознавців часто більше шкочать пропаганді Радянського Союзу ніж прислухаються їй.

Може, й тому про Україну в майже нічого не писав, хоті за останні десятиріччя проїти там майже чотири роки і нав можливості минувши змач і частково колупра іі складного (як жової ішої доржжя) життя.

Та все-таки є люди більше чешкиві, які ймовляють писати про Україну. По-перше, усюмо світові нідема прамани і дружба нашої країни і Радянським Союзом, а Україна в його рамках — найбільшай сучас Чехословацьким. По-друге, українці Чехословацьким лозовіні з першу чергу пізнавати життя свого українського народу. По-третє, Радянським Союз відріже першорядне значення не лише і світовій політиці, але й у Європі іі на виправлення іже алопан і іже спочувати комуністичних ідеалів життя, які саме тут іперше почали реалізуватися. Крім того, і останню часі вважляю бурхливого розвитку політ на Україні наш читач часто не знаходить вірності на факти, що які ми дізнається.

Тому і вирішив поділитись деякими своїми враженнями про Україну а читателями нішого журналу.

Україна... Воно багатолик, ти різноманітне й багатогранне життя і народу. І разом а тим воно має славе, неповторне, лише йі притаманне обличчя. Сучасні оморські гніву і печалі вкорючала на йому історія поря і з усішким любові і шасті...

Про йі неможі йі многотраме мнати, про йі шасливе сьогодні... — не рознесіти всього іі в сонних тоща.

Та назі завдання значно широківні: розповісти лише про деякі риси найсучаснішого життя сьогоднішньої, а йі то не всієї, України.

Коли я повернувся з України додому і мене питали, як живуть там люди, а не для жаргу запитав: А про кого розповісти? Про тьотю Катю, що за 250 старих карбованців прибирає кімнати вийного тургожитку і, щоб якось вижити у своїй півальній кімнаті, ще й пере білявту іноземним студентам, чи про тих, які одержують у сто, (а то й двсті!) разів більше від тьоті Каті і мають квартири з восьми-десяти кімнат, прислугу, автомашини, даці, різну брощ тощо. Від імені цієї тьоті чи від імені котрогося дяді, що за матеріальним достатком вже давно живе майже в комуніамі, розкритати радянську дійсність?

Просто і Радянським Союзі в слау цілого ряду принцип анікка значна різниця між життєвим рівнем міхавініи комуністичним, різним алопанішким низькооплачуванним робітникам і ніж рівнем, може, десятка тисяч працівників інших галузей життя, аніспілок чого не було єдиної умри про радянське життя і його рівень (відножжик П. який працював а Київському університеті, штрикма, на два відівали ладної руки кітваню куда більше гонілі ніж студент аі втрачав оці і ая одраїні руки).

Становище в цьому питанні на сьогодні значно змінилося на користь низькооплачуванних професій, проте я мусив навести цей факт, щоб показати, що йі розмови на суспільно-політичній темі в Союзі залежали від того, а людиною якої носадя (якої платіні) ви вели розмову. Якщо котрась а прибіральниць викрогла собі хвилинну часу і почав розповідати про своє життя і якщо вам вдалося поголовити з кимось а протилежно забезпечених людей, то розповіді про те саме життя, про ту саму країну, про ту саму кампанію чи постанову були цілком протилежними.

На цьому фоні правду казали йі ті радянознавці, які на всі

боки розкамовували про багате і шасливе радянське життя, і ті, які говорили про бідність, відсталість, нещастю основних продуктів, бо йі таких фактів а Союзі було багато. Власне, жоден а наведених не казан принцип, як не каже правда про життя той, хто розказує лише про народження йі смерть людини.

А тепер уважі собі, що а такому Радянським Союзі, а якому все е — і найбідніші і найбагатіші люди, і чудові навічки і могосяні старі аіа солонкою захна, і прекрасні міста і білі сніга, і модерні заводи і відсталі підприємства, і колосовий Сибір і гаряча Грузія — різно летать рази тогу на XX-ому вітові народі іривіжко і несекліво розкритати оцю ву нещасті, шрипав і несправедливості, яка поруч а величезним успіхам йі комуністичним есе-жми зобов'яз неабьяке місце а житті Радянського Союзу. Мога така неабі, та й неабі, не складувати за все, оскільки вилунити на все конкретний шово розмір іі різноманітності та складності Радянський Союз? На семікратного хуртні Сталінської пресні аляково, а і ая вступлено низькоарані на сім років неможного йі несекліво радянського комуніста? На бюрократи йі на залаянних і шрадишних привітливих діаків шрипав Союз? На старого комуніста-декавіа, який ітакі не пережів 30-ті — 50-ті роки і на молодого студента, який крім Сталіна, нікого не бачив і не хотів бачити?

В Радянським Союзі янов не можна бачити єдиної картини, єдиної оцінки цих немаловажних людей: ті самі факти, які в одних викликають радість, надію на хоч трохи людське життя — повернення тисячів неввинних з турем і концтаборів, шехай незначна та все-таки децентралізація влади, обмеження, шехай незначна, влади «богів» і «божжі» тощо — в інших викликають страх і жах (і часто навіть штрий), ая доля країни чи навіть всього комунізму. Ояні видихли вільніше,

ЗДРАСТУЙ, УКРАЇНО!

(Закінчення із 7 стор.)

них мав — на способі «Являючись» час, монументальний мистецтво і той естетичний прикрасі українського народу. Виокремлюючи, частіше потребує слово поезії, а якби вона серво неправа за собою. Та ще виходить, що її частіше мають педограф досвід з кувачів: шибки киянок і, заважає, на дуже мірне, що побігли само мовля дуже дукти не й шкери, раі вокалі беруть зразу 50 екземплярів.

А що роблять ті інші, тех борші за лєнінськім стилі життя? Силе на їхній діяльності можна ще і ще раз перенаятися, як глибоко проаналізувати у систему радянського життя античужої і антиліберальні методи культури. Культ потребує єдиність, монотивність, ще тисліву, відбуваю; він не знає єдності на основі різноманітності мовля; він не терпить поруч себе мислячих людей, світильних, з власним розумом, аї своїм мовля, зі своїм правом на власне життя. І тому між залішними того брутлі і чужимими вже нелегітимними нового стале життя

їде боротьба — нерівномірна, неправадна, але зважана і дуже есерійна. Новобранці обернутий Леніна, виставами партії, правом людий на власне вислідження, на власне життя свого народу, а залішники культу лягають, загрожують, притякують майже всіма відомими старими методами сил.

Треба зрозуміти, що лєнінізація Радянського Союзу — справа надзвичайно складна. Спотворення минулих десятиріччя по-різному дотернулися різних народів, різних соціальних груп, різних професій і різних людий. Найбільше постраждала країна Україна (також і вислідок війни) за її культура, найбільше турбот мали найрізноманітніші безхребетники середнього або її мінімального розуму та жодної моралі. Тепер хід громадського життя їде майже навпаки. І влада мала б внову стати на користь людяні, а в найлінійші помани мав би стати розум, честь, гідність простий людяні. Ця зміна вартостей, яку іноді ще відкинь треба виборити, здійснюється за невнятною складністю міжнародних обставин та внутрішніх умов країни.

Лише так можна шоденати собі той повільний темп лєнініза-

ції громадського життя та її ті меснодіяній перипетій, які тут мають місце.

Крім того, боротьбу культу керівні сили з охотою бачу. Фізична сила, сила гравцій, сила емоцій та машинерії, а другого бою, сила мужності окремих мислячих, сила мислі, сумління, переконання у справедливості права, сила вірності народові і його справі.

Тому така ініційована увага приділяється тій боротьбі також нашому громадському чи її громадському інших країн. Тому так уважно стежимо за кожним новим фактом цієї боротьби, тому так гарячі й віда серця співчуваємо цим відомим і невідомим нам новобранцям, які на своїх робочих ділянках чи приватних місцях ведуть лю скону боротьбу за цнцями й праву перемогу справедливості.

Тому, хоч іноді-крім цієї боротьби ще не видно, ми віримо з її нереможливій кінець. І вже сьогодні, інтерєдицій світкування 50-річчя Радянської України, яке повинно стати і для нас далішим стимулом у боротьбі за підняття справедливості України, кажемо:

Здраслуй, Україні!
Здраслуй, імен'я молоде!

Юрій БАЧА

ЩЕ ДО П'ЯНАДЦЯТИРІЧЧЯ ЖУРНАЛУ

Справжня праця ще лише попереду

Підмагляючи український журналістський журнал у Чехословаччині — велике досягнення. Перемога всі трудівників, попередників, пеналів, першаків, які супроводжували наше життя, — це не легка справа.

«Дружню вперед» заявив на собі вінт чих умов, а вкази дозволяючи протавити Культурній силі українського трудівника. Журнал відбиває ту величність і безстрашність, яку брала людина зіткнувшись з воєю. Воля і розважіння та її мовкою редакцій борються за журналістський, крикунів, цнцє, керуєніями собі справжній людяні журналістики, роблять йому часто величній послуги.

Ця журналістика відбиває перемогу з цього несправданного періоду системою історичною. Своєю наполегливістю перервав він кордон мовчання про національну проблему українського життя. Протягом останніх років журнал багато разів заговорив від душі свого читача... українського мовлячки Чехословаччини. Два зіткнувшись найкращий

мистецтва мають співзвучний допиток — «Вісник і життя».

Та дос-таки гадки, що справжня журналістська праця кожного журналіста на жаль дуже рідка, рідколетньо на часопити журналу.

Нової XIII-ї з'їзду КПЧ шкеріємо нові завдання розвитку ідеологічного життя нашій країні. Журналістика повинна по-новому — звичайно, об'єктивно і авторитетно — зорганізувати актуальні питання кожного суспільного життя. Як було сказано на з'їзді партії не шорідній проаналізувати, але борити на її імені, за те, щоб в її постановках не означився русичині наперевороти фєвдалі, але щоб складі конкретною реакцією в нашому житті.

Великій боротьбі за правдиве розуміємо питання мовлячів українського життя в Чехословаччині, яке тільки було найкращого людяні і шкеріємо та мовлячів рока, все ще не зрозуміли свого національного мовля.

Велике завдання перед журналом

стий також з імені проаналізувати Радянської України серед нашого населення, яке з року сімнадцяти і переприятливий умови свого розвитку і таного ж розвитку України, все ще не знає своїх прав на Україну й багату культуру, велику історію.

Завдання бачити і вимагати самозабвання. Протяг п'ятинадцятиріччя боротьба журналу за своє справжнє обличчя, найбільш проявляти сили, для мене з величності мовлячів, що мовлячів редакцій журналу, разом з мовлячів своїм співробітниками, які до умовитися собі правдиво свої голосні авадання на найближчий період, зміне шкери значення мовлячів в боротьбі за великий розвиток українського населення Чехословаччини та всієї української культури.

До великого розвитку своїх авадань, до невартівності боротьби за шкери рівень журналу нашу редакцій та редакцій журналу бачити успішні, найбільш співробітників та величній частині

А. КАЛІНА

НЕМАЄ ДРУГОГО

Від XIII Свята пісні і танцю українського пасажера Чехословацького у Свідниці, через поїздку Іллідукацького українського національного ансамблю до румунів-українців Югославії, «Карпатишпа» на Перший фестиваль української естради у Польщі, через репортажі наших редакторів про ті пазначні культурні події, численні візюки і взаєні персдруки візюків із закордонної преси про нашу культурне життя, через статті-проекти про переіметування дум'яток нашої національної культури аж по візюку, що ж. «Дуїлок» — «де найкращій літературній журналістській українській, врадомучи і саму Україну, і нас вже довгий час відчуватися певне віднесення і задоволення. Виступи по радіо українців у Польщі та Югославії, численні статті у івній і явній пресі називали Свідниця Малим Казеєм, Українською Москвою. Навіть радянській українці вже ствердили, що Свідниця лавно переріс місцеве значення і став важливим фактом для українців поза межами України.

Щастя чи ні?

Я зовсім не збирался домазувати, що згадані оцінки нашої діяльності від закордонних друзів — бестіастані. Отже, здавалося б, що ми маємо бути щасливими, тим більше, що українці Чехословацького дозидаття були найвісталишою частинкою українського народу — національно несудомленою, культурно провінціальною.

Однак, чи справді все в нас вже успішне і таке вагоме? Таж відомо, що загальна українська культура досягла небачених висот і дала світові не одного визначного діяча. Мсні аджегься, наприклад, що наша дубліцистка у своїй глибокій науковості чи «явисті» на десятки разів відстає від того, що українці досягли вже в минулому сторіччі від, наприклад, публіцистики Михайла Драгоманова чи Івана Франка; то наша музична культура (яка все ще проявляється переважно тільки в існуванні художньої самодіяльності) не йде в жодне порів-

няння із всевітньою українським хором Ол. Кошиця та її сучасними чудовими колективами на Україні або й в інших країнах...

Отже, треба пригадуватися, чом-то наша саморобна успішна діяльність в українському світі досягає такої високої оцінки, і хоч вона пасрала це не дозволяла собі на це право? Чому гості з Польщі, Югославії і навіть України (а також туристи з інших країн) називають нашу Свята Малим Казеєм, збогу Прямівцями — українською Москвою, «Дуїлок» — найкращим журналом всіх українців (доц II, наприклад, на Україні не можна регулярно передшляхити) і так далі?

Є такий анекдот: учитель питає учня, що важливіше — сонце чи місяць? Мисляч, — каже учень, — бо він світить уночі, коли темно. Чи не допоможе нам цей анекдот прозуніти дещо в нашому становищі? Закордонні гості й туристи, може, й тому так захоплюючись про нашу Свята, про нашу пресу, бо вони свідомі того, що в інших умовах не досягнено певно її такого ступеня розвитку народних прачнів і масовостей, бо умови в інших колективах, може, і націляли не задовольняють вимоги і потреби народного українського життя.

Через це і невисока наша гора аджегься найвищою. Ну, добре, захоплюються ізраїлянік у Прішві Ангоничем, чи надруочаним тут же визначним інтер'єю з людською, що впродовж і живе в Києві — хіба це якийсь здобуток українців Чехословацького, хіба це не доступне кожному івану?

Отже, як сказав Тарх Шевченко — «іде дуріте самих себе!» Не захоплюйтеся тим, що в інших умовах не мають на-

діль таких показників, які малимо ми.

А втім, неважко дехто з культурних працівників українців Чехословацького справді думає, що ми вже так далеко відтепер від українців народної Польщі чи соціалістичної Югославії? Нехай у Польщі українці не вкладали ще стільки книжок як ми, всімакими вартість і рівень українських календарів у Польщі, літературного альманаху «Гомін», соціалістичної «Нашої культури» та особливих художніх рівнів спомодільних колективів, який було проідемопострувано у Сажоку, без сумніву досягати наших країнців результатів, а в багатьох чинниках і перевернуть їх.

Аж до останнього часу ми мало знали про життя і здобутки українців Югославії (і румунів-українців з околиці Руського Керкстуга, і українців з Бали Луки, Нового Саду, навіть Словенії). Однак у листопаді 1965 року в Бали Луці відбувся важливий з'їзд українців Югославії. Задуманий як обласний з'їзд перетворився у масовий з'їзд українців асії Югославії. Як повідомляла міжчасом і закордонна преса, на з'їзді було біля 300 делегатів і гостей, серед яких найактивнішими виявилися студенти.

Найважливішою серед завдань цього з'їзду є вимога створити в Югославії Українське Координаційне Раду, яка б угоджувала і планувала діяльність українських товариств у всіх республіках Югославії, яка останніми роками створює сприятливі умови для їхнього розвитку.

Ще й гаряче серце

Коли вже, однак, волею долі створилися такі умови, що наша протія та окремих діячів може мати певне зва-

ДНІПРА...

чення для українського загалу, коли вже наші Свята діни і танцю справді тріють серця і підбадьорюють духа українцями соціалістичних країн, тоді справді варто докласти всіх зусиль для того, щоб ми правом заслужили високої оцінки. Адже і найсприятливіші умови, які для нашої праці може створити соціалістична Чехословаччина, коли їх максимальньо не використовувати й не поширювати, можуть виникнути в наших руках.

Свидницькі Свята можуть перерости у значимий собі цивільський і танцювальний ярмарок, а їх місце сирю можуть зайняти українські фестивалі у Польщі, бо хоч у польських українців складніші умови, в них, так би мовити, краще б'ється серце... А хто знає, чи при амалі українців Югославії, може, і під впливом нашого Свидняка, не доведеться нам позагатитися ще й з ними?

Чехословаччина — золота республіка, кажемо ми інколи поміж собою (хоч ще до нас вже доволі є надміру серйозні недоліки, та й нові ростуть, напр. — присвоювання собі наших культурних здобутків). Проте і в золотій республіці потрібні ще й золоті руки, женний розум, гаряче серце.

Часткові поліпшення передчасно викликають у нас безпідставне задоволення, хоч для задоволення ще діджемо не все зроблено. Лише люди з обмеженою уявою про справжні потреби народного життя, або люди, які не вбачають успіхів і прямивань іншого світу, можуть задоволюватися і обколюватися себе високими оцінками своєї праці.

З другого боку, нехай би успіхи культурної праці українців Чехословаччини були завжди великі, нехай би на-

віть наші можливості чи амбіції були які грандіозні — все-таки мені здається, ми не повинні прагнути стати ні другим (чи Максим) Кансвом, ні українською Меккою. І то не тільки тому, що нам це просто не під силу: занадто велике значення мають Кансви з житті народів, щоб їх так легко було досягти.

До того ще український народ протягом своєї понад тисячорічної важкої і героїчної історії кроля і потом всього людю і гоним савіх країнних синів вже давно створив собі і своєю українською Меккою і своїм Канівом — виборив собі свій Тараса і навіть віків йому ці дальших, ні малих ні інших Кансви не треба. Інша справа, що український народ живе в різних державах і волею історії має різні умови для своєї праці.

Мені надзвичайно симпатичні оті вимоги, які перед українцями Чехословаччини владуть брати і друзі із сусідніх країн — стати місцем зустрічей для всіх українців поза межами України, демонструвати тут свою культуру і взаємно набиратися сили до дальшої праці. Одяк, це все жови що лише сподівання, які варто виправдати.

Притім жодне тимчасове ускладнення, внаслідок чого українці поза Україною воє ще відчувають нездатю елементарних зв'язків з українським народом і його культурою, не сміє нас наводити на думку про якусь окрему українську людність. Є лише один український народ і лише одна його культура. Треба і нам в ЧССР працювати для збагачення і розвитку цієї культури, для максимального використання потенціональних здібностей цього народу. Провидне місце у цій праці належить Україні, яка в свою чергу повинна по-материнськи піклуватися життям своїх дітей — хоч і громадяни інших республік. Вони повинна стати для всіх українців і Кансвом, і Меккою.

Сам бо Шевченко застерігав:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...*

ЮРІЙ БАЧА

Рекомендувати ім'я автора українському читачеві...
немає потреби.

Юрій Бача знаний в Україні з середини 60-х років
від часу такої короткої і такої пам'ятної
“празької весни”...

До Львова (як і до інших міст України)...
доходили... “Дукля”, “Дружно вперед”, “Нове життя”,
у яких... друкувалися...

гострі й пристрасні критичні та публіцистичні статті
про долю українського населення в Чехо-Словаччині,
відповідальність за його майбутнє...

Ці газети й журнали переходили з рук у руки
насамперед завдяки статтям Бачі,
які... перегукувалися з тодішніми виступами...

Івана Дзюби.

Проф. Микола Ільницький, доктор наук,
Академік НАН України, Львів.

ISBN 80-967898-4-8

9 788096 789849